

Spis treści

PRZEDMOWA.....	3
I. ORGANIZACJA ORAZ ZAKRES BADAŃ RYNKU PRACY I WYNAGRODZEŃ.....	11
1. PODSTAWA PRAWNA	11
2. SYSTEM GROMADZENIA DANYCH O SYTUACJI NA RYNKU PRACY I ZAKRES BADAŃ	11
2.1 Badania przedsiębiorstw i jednostek sfery budżetowej	12
2.1.1 Pracujący, zatrudnienie, wynagrodzenia	12
2.1.2 Popyt na pracę	14
2.1.3 Warunki pracy	14
2.1.4 Badanie struktury wynagrodzeń według zawodów	16
2.1.5 Koszty pracy	17
2.2 Badania prowadzone poprzez gospodarstwa domowe	18
2.3 Administracyjne źródła danych	19
II. AKTYWNOŚĆ EKONOMICZNA LUDNOŚCI.....	20
1. STATUS NA RYNKU PRACY	20
2. LUDNOŚĆ AKTYWNA ZAWODOWO.....	20
2.1 Współczynnik aktywności zawodowej.....	21
2.2 Wskaźnik zatrudnienia	21
2.3 Stopa bezrobocia	21
3. LUDNOŚĆ BIERNA ZAWODOWO	22
III. PRACUJĄCY	23
1. PRACUJĄCY W GOSPODARCE NARODOWEJ	23
1.1 Pracujący w badaniach prowadzonych poprzez przedsiębiorstwa i jednostki sfery budżetowej	23
1.2 Pracujący według zaleceń organizacji międzynarodowych dla badań siły roboczej prowadzonych poprzez gospodarstwa domowe (BAEL, NSP)	24
1.3 Pracujący w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie	25
1.4 Praca nierejestrowana.....	27
1.5 Główne miejsce pracy	28
1.6 Pracujący według sektorów własności	28
1.7 Rodzaj działalności zakładu pracy	28
2. STATUS ZATRUDNIENIA PRACUJĄCYCH.....	29
2.1. Zatrudnieni	29
2.1.1. Zatrudnieni (pracownicy najemni) w gospodarce narodowej	29
2.1.1.1 Pracownicy pełnozatrudnieni oraz niepełnozatrudnieni	32
2.1.1.2 Pracownicy na stanowiskach robotniczych i pokrewnych oraz na stanowiskach nierobotniczych	32
2.1.2 Zatrudnienie młodocianych	33
2.1.3 Zatrudnienie obywateli polskich poza granicami kraju.....	33
2.1.4 Stan ewidencyjny zatrudnionych.....	34
2.1.5 Zatrudnieni według stanu w dniu (w osobach fizycznych)	35
2.1.6 Przeciętne zatrudnienie (etaty).....	35

2.1.6.1 Przeciętne zatrudnienie w miesiącu.....	36
2.1.6.2 Przeciętne zatrudnienie w kwartale.....	37
2.1.6.3 Przeciętne zatrudnienie od początku roku do końca okresu sprawozdawczego (narastająco)	38
2.1.6.4 Przeciętne zatrudnienie w roku	38
2.1.7 Struktura zatrudnienia	38
2.1.8 Dynamika zatrudnienia	39
2.1.8.1 Średnie tempo wzrostu zatrudnienia	39
2.1.9 Ruch zatrudnionych.....	40
2.2 Pracodawcy, pracujący na własny rachunek i pomagający członkowie rodzin.....	42
2.2.1 Właściciele, współwłaściciele i dzierżawcy	42
2.2.2 Pracodawcy w sektorze prywatnym	42
2.2.3. Pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników	42
2.2.4 Pomagający członkowie rodzin.....	43
2.3 Osoby wykonujące pracę nakładczą.....	43
2.4 Agenci	43
IV. BEZROBOTNI.....	44
1. BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W URZĘDACH PRACY	44
2. BEZROBOTNI WEDŁUG ZALECEŃ MIĘDZYNARODOWYCH DLA BADAŃ SIŁY ROBOCZEJ PROWADZONYCH POPRZECZ GOSPODARSTWA DOMOWE (BAEL, NSP)	46
3. DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI.....	46
4. INNE POJĘCIA I DEFINICJE DOTYCZĄCE BEZROBOCIA REJESTROWANEGO.....	47
4.1 Bezrobotni zarejestrowani w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki	47
4.2 Osoby poprzednio pracujące	47
4.3 Bezrobotni zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładów pracy	47
4.4 Napływ bezrobotnych	48
4.5 Odpływ bezrobotnych	48
4.6 Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy.....	48
4.6.1 Bezrobotni do 25 roku życia.	48
4.6.2 Bezrobotni powyżej 50 roku życia.....	49
4.6.3 Bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych.....	49
4.6.4 Bezrobotni samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko do 7 roku życia.	49
4.6.5 Bezrobotni niepełnosprawni.....	49
4.7 Aktywne formy pomocy bezrobotnym.....	49
4.7.1 Szkolenia.....	49
4.7.2 Staż u pracodawcy.....	49
4.7.3 Prace interwencyjne	50
4.7.4 Roboty publiczne	50
4.8 Zasiłek dla bezrobotnych).	50
5. KATEGORIE BEZROBOTNYCH WEDŁUG METODOLOGII BADAŃ SIŁY ROBOCZEJ (BAEL)	50
5.1 Bezrobotni według przyczyn bezrobocia	50
5.2 Bezrobotni według metod poszukiwania pracy.....	51

6. STOPA BEZROBOCIA WEDŁUG ŹRÓDEŁ DANYCH.....	51
6.1 Stopa bezrobocia długotrwałego	51
6.2 Stopa napływu do bezrobocia rejestrowanego	52
6.3 Stopa odpływu z bezrobocia rejestrowanego	52
6.4 Zharmonizowana stopa bezrobocia (wskaźnik publikowany przez EUROSTAT)	52
7. NADWYŻKI SIŁY ROBOCZEJ, W TYM BEZROBOCIE UKRYTE	52
V. POPYT NA PRACĘ	53
1. WOLNE MIEJSCA PRACY	53
2. NOWO UTWORZONE MIEJSCA PRACY	53
3. WSKAŹNIK WOLNYCH MIEJSC PRACY	53
VI. CZAS PRACY	54
1. RODZAJE CZASU PRACY	54
1.1 Ustawowy czas pracy	54
1.2 Skrócony czas pracy	55
1.2.1 Czas pracy pracowników młodocianych zatrudnionych w innym celu niż przygotowanie zawodowe	55
1.2.2 Czas pracy niepełnosprawnych	56
1.3 Przedłużony czas pracy	56
1.4 Czas pracy w ruchu ciągłym	56
2. SYSTEMY I ROZKŁADY CZASU PRACY	57
2.1 System równoważnego czasu pracy	57
2.2 System przerywanego czasu pracy	58
2.3 System zadaniowego czasu pracy	58
2.4 Indywidualny rozkład czasu pracy	58
2.5 System skróconego tygodnia pracy	58
2.6 System pracy weekendowej	58
2.7 Czterobrygadowa organizacja czasu pracy	59
2.8 Praca zmianowa	59
2.9 Telepraca	59
3. JEDNOSTKI I MIARY CZASU PRACY	59
4. BILANS CZASU PRACY	60
4.1 Kalendarzowy czas pracy	60
4.2 Nominalny czas pracy	60
4.2.1 Nominalny czas pracy powszechnie obowiązujący	61
4.2.2 Nominalny czas pracy obowiązujący w jednostce sprawozdawczej	61
4.2.3 Obliczanie wymiaru czasu pracy	62
4.3 Czas maksymalnie możliwy do przepracowania (czas dysponowany)	63
4.4 Efektywny czas pracy	63
4.4.1 Czas przepracowany w godzinach normalnych	63
4.4.2 Praca w godzinach nadliczbowych	63

5. CZAS NIEPRZEPACOWANY	64
5.1 Czas nieprzepracowany opłacony	64
5.2 Czas nieprzepracowany nieopłacony	64
6. NAJCZĘSTSZE PRZYCZYNY CZASU NIEPRZEPACOWANEGO	65
6.1 Zwolnienia w celach szkoleniowych	65
6.2 Zwolnienia do prac społecznych	66
6.3 Zwolnienia z powodów osobistych i rodzinnych	66
6.4 Przerwy płatne	67
6.5 Pozostałe zwolnienia i nieobecności usprawiedliwione	67
6.6 Nieobecności nieusprawiedliwione	67
6.7 Urlop wypoczynkowy	67
6.8 Urlop profilaktyczny	68
6.9 Urlop zdrowotny	68
6.10 Urlop macierzyński	68
6.11 Urlop wychowawczy	69
6.12 Urlop bezpłatny	69
6.13 Strajki	69
7. WAŻNIEJSZE WSKAŹNIKI STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE WYKORZYSTANIA CZASU PRACY	70
7.1 Wskaźnik wykorzystania nominalnego czasu pracy (W_n)	70
7.2 Wskaźnik wykorzystania maksymalnie możliwego czasu pracy (W_m)	70
7.3 Wskaźnik efektywnego czasu pracy (W_e)	71
7.4 Wskaźnik czasu nadliczbowego (W_d)	71
7.5 Wskaźnik czasu nadliczbowego nieuzasadnionego (W_m)	71
7.6 Wskaźnik nieobecności w pracy (W_{op})	71
7.7 Wskaźniki struktury czasu nieprzepracowanego (U_{np})	71
7.8 Wskaźnik przestojów (W_p)	72
7.9 Wskaźnik strat czasu pracy (W_s)	72
7.10 Straty zatrudnienia (W_{zs})	72
8. CZAS PRACY W BADANIU KOSZTÓW PRACY	72
9. CZAS PRACY W BADANIACH SIŁY ROBOCZEJ PROWADZONYCH PRZEZ GOSPODARSTWA DOMOWE (BAEL)	72
VII. WYNAGRODZENIA	75
1. POJĘCIE WYNAGRODZEŃ	75
2. SKŁADNIKI WYNAGRODZEŃ	75
2.1 Wynagrodzenia osobowe	75
2.2. Wynagrodzenia bezosobowe	77
2.3 Honoraria	77
2.4 Wynagrodzenia agencyjno-prowizyjne	78
2.5 Dodatkowe wynagrodzenia roczne dla pracowników jednostek sfery budżetowej	78
2.6 Wypłaty z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej	78
3. WYKAZ WYPŁAT, KTÓRE NIE SĄ ZALICZANE DO WYNAGRODZEŃ	78
4. STAWKA PLAC	81

5. PRZECIĘTNE WYNAGRODZENIE (PRZECIĘTNA PŁACA)	82
6. KATEGORIE PRZECIĘTNYCH WYNAGRODZEŃ	83
6.1. Przeciętne wynagrodzenie brutto -	83
6.2. Przeciętne wynagrodzenie brutto bez wypłat z tytułu udziału w zysku do podziału lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej	83
6.3. Przeciętne wynagrodzenie pomniejszone o potrącone składki na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe i chorobowe) opłacane przez ubezpieczonego pracownika.	84
7. WYNAGRODZENIA GODZINOWE	84
8. WSKAŹNIKI DYNAMIKI PRZECIĘTNYCH WYNAGRODZEŃ	84
9. WYNAGRODZENIA NOMINALNE I REALNE	86
10. ROZKŁAD WYNAGRODZEŃ (PŁAC)	86
10.1 Mierniki zróżnicowania	86
10.1.1 Parametry pozycyjne (kwantyle)	87
10.1.2 Wskaźniki względne oparte na decylach i kwartylach	87
10.1.3 Miernik nierównomierności rozkładu	87
10.1.4 Miary asymetrii (skośności)	88
10.2 Wskaźniki koncentracji	88
10.2.1 Odsetki funduszu wynagrodzeń według grup decylowych	88
10.2.2 Mierniki syntetyczne	88
11. ZALEGŁOŚCI W WYPŁACIE WYNAGRODZEŃ	89
VIII. KOSZTY PRACY	90
1. SKŁADNIKI KOSZTÓW PRACY	90
2. PODSTAWOWE MIERNIKI KOSZTÓW PRACY	91
2.1 Przeciętny miesięczny koszt pracy na 1 zatrudnionego	91
2.2 Koszt pracy na 1 godzinę opłaconą	91
2.3 Koszt pracy na 1 godzinę przepracowaną	91
2.4 Indeks kosztów zatrudnienia (IKZ)	91
3. CZAS PRACY W BADANIU KOSZTÓW PRACY	91
4. STRUKTURA KOSZTÓW PRACY	92
5. STRUKTURA PRZECIĘTNEGO WYNAGRODZENIA	92
6. STRUKTURA CZASU PRACY OPŁACONEGO	92
IX. WARUNKI PRACY	93
1. PODSTAWOWE POJĘCIA	93
1.1 Warunki pracy	93
1.2 Środowisko pracy	93
1.3 Pracownicy zatrudnieni w warunkach zagrożenia	93
1.4 Wymagania dotyczące warunków pracy	93
1.5 Zagrożenia związane z pracą	93
1.6 Szkodliwy czynnik występujący w procesie pracy	94
1.7 Niebezpieczny czynnik występujący w procesie pracy	94

2. KLASYFIKACJA NIEBEZPIECZNYCH I SZKODLIWYCH CZYNNIKÓW WYSTĘPUJĄCYCH W PROCESIE PRACY	94
2.1 Podział czynników fizycznych w procesie pracy	94
2.2 Podział chemicznych czynników w procesie pracy	95
2.3 Podział biologicznych czynników w procesie pracy	96
2.4 Podział psychofizycznych czynników w procesie pracy	96
3. KLASYFIKACJA CZYNNIKÓW SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA, ZWIĄZANYCH ZE ŚRODOWISKIEM PRACY, UCIĄŻLIWOŚCIĄ PRACY ORAZ MASZYNAMI SZCZEGÓLNI NIEBEZPIECZNYMI	96
3.1 Zagrożenie szkodliwymi czynnikami związanymi ze środowiskiem pracy	97
3.1.1 Substancje chemiczne.	97
3.1.2 Substancje chemiczne rakotwórcze	97
3.1.4 Inne pyły przemysłowe	97
3.1.5 Hałas	98
3.1.6 Wibracja	98
3.1.7 Mikroklimat gorący	98
3.1.8 Mikroklimat zimny	98
3.1.9 Promieniowanie jonizujące	98
3.1.10 Promieniowanie laserowe	98
3.1.11 Promieniowanie nadfioletowe	98
3.1.12 Promieniowanie podczerwone.	98
3.1.13 Pole elektromagnetyczne	99
3.1.14 Czynniki uciążliwe	99
3.2 Zagrożenie związane z uciążliwością pracy	99
3.2.1 Wymuszona pozycja ciała	99
3.2.2 Ciężki wysiłek fizyczny	99
3.2.3 Niedostateczne oświetlenie stanowisk pracy	99
3.3 Zagrożenie czynnikami mechanicznymi związanymi z maszynami szczególnie niebezpiecznymi	100
4. OSOBOZAGROŻENIA	101
5. OSOBY ZAGROŻONE	101
6. RYZYKO ZAWODOWE	102
6.1 Ocena ryzyka zawodowego	102
6.2 Stanowisko pracy	102
6.3 Środki ochrony indywidualnej	102
7. ŚWIADCZENIA Z TYTUŁU PRACY W WARUNKACH SZKODLIWYCH DLA ZDROWIA LUB SZCZEGÓLNI UCIĄŻLIWYCH	103
8. ŚWIADCZENIA Z TYTUŁU WYPADKÓW PRZY PRACY I CHOROÓB ZAWODOWYCH	103
X. WYPADKI PRZY PRACY	105
1. WYPADEK PRZY PRACY I INNE ZDARZENIA TRAKTOWANE NA RÓWNI Z WYPADKIEM PRZY PRACY	105
2. SKUTKI WYPADKU	106
2.1 Śmiertelny wypadek przy pracy	106
2.2 Ciężki wypadek przy pracy	106
2.3 Zbiorowy wypadek przy pracy	107

2.4 Urazy	107
2.5 Absencja	107
2.6. Szacunkowe straty materialne	107
3. OPIS PRZEBIEGU WYPADKU	107
3.1 Miejsce powstania wypadku	107
3.2 Rodzaj miejsca wypadku	107
3.3 Proces pracy	108
3.4 Czynność wykonywana przez poszkodowanego w chwili wypadku	108
3.5 Czynn timerialny związany z czynnością wykonywaną przez poszkodowanego w chwili wypadku	108
3.6 Wydarzenie będące odchyleniem od stanu normalnego	108
3.7 Czynn timerialny związany z odchyleniem	108
3.8 Wydarzenie powodujące uraz	108
3.9 Czynn timerialny będący źródłem urazu	108
3.10 Przyczyny wypadku	109
4. WYPADKI ZGŁOSZONE W DANYM OKRESIE	109
5. WYPADKI ZAISTNIAŁE W DANYM OKRESIE	109
6. WYPADKI W ROLNICTWIE INDYWIDUALNYM	109
ZAŁĄCZNIK 1. WSKAŹNIKI STRUKTURALNE – OPRACOWYWANE NA POTRZEBY EUROSTAT, NA PODSTAWIE BADAŃ RYNKU PRACY REALIZOWANYCH PRZEZ GUS	110
ZAŁĄCZNIK 2. PODSTAWOWE WIELKOŚCI I WSKAŹNIKI Z ZAKRESU RYNKU PRACY I WYNAGRODZEŃ UKAZUJĄCE SIĘ W KOMUNIKATACH PREZESA GUS	112
ZAŁĄCZNIK 3. POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI (STRUKTURA)	114
ZAŁĄCZNIK 4. KLASYFIKACJA ZAWODÓW I SPECJALNOŚCI	115
ZAŁĄCZNIK 5. KLASYFIKACJA STATUSU ZATRUDNIENIA	120
ZAŁĄCZNIK 6. WYKAZ BADAŃ STATYSTYCZNYCH Z ZAKRESU RYNKU PRACY ORAZ WYNAGRODZEŃ – ZGODNIE Z PBSP NA 2008 R. (REALIZOWANE PRZEZ GUS)	121
ZAŁĄCZNIK 7. WYKAZ FORMULARZY STATYSTYCZNYCH Z ZAKRESU RYNKU PRACY ORAZ WYNAGRODZEŃ	122
ZAŁĄCZNIK 8. WYKAZ PUBLIKACJI Z ZAKRESU RYNKU PRACY, WYNAGRODZEŃ I KOSZTÓW PRACY – ZGODNIE Z PLANEM WYDAWNICZYM	124
ZAŁĄCZNIK 9. WYKAZ POLSKICH AKTÓW PRAWNYCH	125
ZAŁĄCZNIK 10. WYKAZ POLSKICH NORM	127
ZAŁĄCZNIK 11. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH ORGANÓW UNII EUROPEJSKIEJ	128
ZAŁĄCZNIK 12. SKRÓTY STOSOWANE W PUBLIKACJI	130